

ikke lave en antikvarisk og arkitekturhistorisk undersøgelse af slottet, men i stedet sætte det ind i den almindelige historie. Fremstillingen begynder med spørgsmålene om slottets beliggenhed og økonomiske grundlag. Derefter behandles Kastelholm i sturetiden generelt, mens høvedsmændenes sociale status og embedsperioder er skilt ud som et særligt kapitel. Dernæst skildres slottets historie i slutningen af Kalmarunionen. Kastelholms rolle i den senmiddelalderlige svenske fortifikationshistorie får et særskilt kapitel, hvorefter resultaterne samles i et sammendrag. Bogen slutter med en række bilag samt kilde- og litteraturfortegnelser.

Törnbloms kildemateriale er diplomer, fogedregnskaber og krøniker, først og fremmest Sturekrøniken og Peder Svarts krønike om Gustav Vasa, suppleret med arkæologiske og bygningshistoriske undersøgelser af selve slottet. Kombinationen af skriftlige og ikke-skriftlige kilder bør være obligatorisk ved undersøgelser af jordfaste levn. I Danmark er den i mange år praktiseret i forbindelse med Nationalmuseets udgave af Danmarks Kirker, ligesom Rikke Agnete Olsen på denne måde opnåede afgørende, nye resultater i sine borghistoriske undersøgelser.

Törnblom må trods stor flid medgive, at det ikke med sikkerhed er muligt at afgøre hvorledes grundlæggelsen og udviklingen af Kastelholm påvirkede den lokale befolkning. Men det står klart, at slotslenet i perioder må have givet underskud. Når posten som lensmand alligevel altid blev besat med et rigsrådsmedlem, må den væsentligste betydning have været politisk og militær, snarere end økonomisk. Hun tilslutter sig åbent Hans Brasks vurdering af Kastelholm som nøglen til Sverige, uden at overveje om biskoppen udtalte sig i en særlig situation eller bare tog munden for fuld. I stedet lader hun karakteristikken gælde hele den undersøgte periode ud fra ræsonnementet: Stockholm var nøglen til Sverige; Kastelholm var nøglen til Stockholm, ergo var Kastelholm nøglen til Sverige. Det er dog tvivlsomt om ræsonnementet holder. Törnblom påpeger ganske vist betydningen af slottet som base for undsættelses- og forsyningsoperationer til Stockholm, hvis byen blev belejret, men hun argumenterer alligevel for, at tabet af denne base ikke var katastrofal for forsvaret af byen. Dermed forsvinder Kastelholms nøglerolle, selvom slottet alt taget i betragtning må have været et vigtigt støttepunkt.

Alt i alt er der dog tale om en fortjenstfuld undersøgelse af et vigtigt slot og slotslen i en dramatisk periode af Nordens og Østersøområdets historie.

Anders Leegaard Knudsen

Findbücher, Inventare und kleine Schriften des Landeshauptarchivs Schwerin.
Band 3: Findbuch des Bestandes 2.11-2/1 Acta externa. Band 1: Beziehungen Mecklenburgs zu Staaten und Städten des Ostseeraumes. Bearbeitet von KERSTIN RAHN. Schwerin, 1998. 412 s., ill.

Detaljerede arkivregistraturer som den her foreliggende er uhyre nyttige og inspirerende, men desværre sjældne i vore dage. Gruppen af Acta externa omfatter de mecklenburgske hertugers vigtigste udenlandske korrespondance fra begyndelsen af 1400-tallet til 1918, dog med hovedvægten på 1600- og 1700-tallet. Der er tale om både hertugdømmets officielle politiske korrespondance og om fyrstefamiliens mere private breve. Hovedemnerne er politik, diplomati, økonomi og dynastiske spørgsmål. Arkivalierne stammer fra de hertugelige kan-

cellier i Güstrow og Schwerin, og materialet er ordnet i omkring 500 pakker, hvoraf det nu foreliggende bind registrerer de 168.

Man må imponeres over de mecklenburgske hertugers omfattende forbindelser til lande og byer i Baltikum og Skandinavien og over de omfattende og mangeartede informationer, de fik indsamlet. Afsnittet om materiale vedrørende Danmark fylder fyre sider i registraturen, om Slesvig-Holsten er der halvt så mange, men om Sverige godt hundrede sider. I hvert lands afsnit kommer indførslerne i nogenlunde kronologisk rækkefølge, men man er desuden godt hjulpet af bogens omfattende person-, sted- og sagregistre. De danske indførsler spænder lige fra et udateret bønsskrift fra Erik af Pommern til hertug Johann af Mecklenburg om støtte i den slesvigske fejde til adskillige akter om præjssiske troppers gennemmarsch af Mecklenburg i 1848 på vej til kampene i Slesvig-Holsten.

Når registraturen først er udarbejdet nu, er årsagen, at Acta externa i 1942 blev evakueret til forskellige dybe minegange på grund af krigen. Da jerntæppet sænkedes efter krigen, lå store dele af arkivalierne endnu i Vesttyskland. Herfra kom de først tilbage til Schwerin i 1987 – ganske vist i god fysisk stand, men kun dårligt registreret. Det er denne misere, man nu er begyndt at råde bod på fra de schwerinske arkivarers side.

Erik Gøbel

JØRGEN NYBO RASMUSSEN: Claus Bergs Altertavle, Rhodos, Kbh. 1997, 120 s. ill., kr. 250.00.

Claus Bergs berømte altertavle, der i dag kan ses i St. Knud i Odense, stod oprindeligt i Gråbrødre Kirke sammesteds. Den blev fremstillet i årene omkring år 1520 på afdøde kong Hans' enkedronning Christines foranledning. Denne altertavles »religiøse indhold« er forfatteren Jørgen Nybo Rasmussens ærinde, og det er der kommet en letlæst og velillustreret publikation ud af.

For den læge læser er der udmærkede orienteringer om franciskanerne i Odense og om dronning Christines liv og levned. Men hovedærinde er en nytolkning af altertavlen. Nok så flot på bogens bagside står: »Alt på tavlen har forlængst fået sin placering i kunsthistorien, men tavlens religiøse indhold har ofte været fejlfortolket«. Dette skal man imidlertid nok tage med et gran salt. Altertavlen har ofte været genstand for ikke kun én, men mange tolkninger, hvoraf næppe nogen kan siges at være den eneste gyldige. Der kan i et billedudsagn udmærket ligge mange fortolkningslag, som ikke nødvendigvis behøver at udelukke hinanden. Lige før denne udgivelse kom Danmarks Kirkers version ved Birgitte Bøggild Johannsen, og de to forfattere har indbyrdes haft udveksling af tanker omkring værket, og begge har efter videnskabelig gentlemansagreement henvist til hinandens arbejders eksistens. Men enige er de ikke altid.

Nybo Rasmussens egen hovedtese er, at tavlen skal tolkes ud fra lignelsen om »det sande vintræ«, og Birgitte Bøggild mener, at det er en fremstilling af en himmelvision med Kristus på Livets træ i Paradiset efter Dommedag. Begge henviser til forskellige skrifter af franciskaneren Bonaventura (1221-74), men får forskellige resultater.

Nybo Rasmussen forsøger også at pille lidt ved de forskellige helgenidentifikationer. Her skal ikke gåes for meget i detaljer, men blot anføres, at han i modsætning til andre flere steder fortolker mænd som kvinder. I øverste række får således Bathseba plads bag David og Sara plads bag Abraham. En noget dristig